

Dr. Jernej Levičnik.

(Sestavil A. Zdénčan.)

I.

Bilo je v petek, dné 11. velikega travna l. 1883. Po lepem trgu Št. Mohorju na Korškem se je vil žaleno, a krasen izprevod, kakršnega šmohorski trg že dolgo ni videl. Duhovščina cele dekanije, nešteto plakajoče ljudstvo je pričalo, kako priljubljen je bil, ki je spal smrtno spanje v črni rakvi. In kako tudi ne? Saj so nesli k večnemu počitku očeta sirot, vzglednega duhovnika, šmohorskega dekana, duhovito izobraženega moža in — zadnjegasotrudnika „Kranjske Čbelice“, pesnika dr. Jerneja Levičnika. Ravno zaradi tega, ker je predstavnik polstoletnega našega probujanja in zadnji Čbeličar, ga podajam po sliki in življenju slovenskim rojakom.

Jernej Levičnik se je rodil dné 15. velikega srpana l. 1808. v Železnikih na Gorenjskem iz spoštovane rodovine Levičnikov, ki nam je podarila dva pisatelja, našega pesnika in njegovega mlajšega brata Jožefa Levičnika¹⁾, ki še živi in pisateljuje

¹⁾ Jožef Levičnik, rojen 6. mal. travna l. 1826., nadučitelj v pokoju in posestnik v Železnikih, je marljiv pisatelj. Prepustil je v porabo pokojnikovo sliko in mi dal prav mnogo podatkov in rokopisov za ta življenjepis. Bodi mu prisrčna zahvala!

v Železnikih. Oče je bil Luka Levičnik¹⁾, vzoren mož, in mati Neža Kobljar. Imela sta dve hčeri in pet sinov, izmed katerih sta se dva posvetila duhovskemu, dva pravoslovnemu stanu; najmlajši je pa postal doma učitelj. Oče je bil fužinar in v precej dobrih razmerah, a s šolanjem peterih sinov, v draginskih letih 1816. in 1817. in v silnem požaru v Železnikih leta 1822. se mu je skrčilo premoženje. V tem požaru je pogorela tudi župnijska cerkev in Levičnikov dom.]

Lev Nikolajevič Tolstoj.

Naš Jernej je bil najstarejši otrok in že v mladosti silno priden in delaven. Prva leta je hodil v domačo šolo. To šolo je ustanovil v Železnikih l. 1815. bivši cistercijanec stiškega samostana Mihael Grosli, ki je tedaj župnikoval v Železnikih. Daljnjenauke ljudskih šol, šest latinških in dve leti modroslovja je dovršil v Ljubljani. Tukaj ga je poučeval in navduševal za slovenščino Fr. Metelko.

Po dokončanih modroslovskih naukih si je izvolil duhovski stan. Sprejeli so ga sicer

¹⁾ O Luki Levičniku so prinesle „Drobtinice“ XX. letnik 1869 obširen življenjepis. Rojen 16. vinotoka l. 1780., umrl 26. vel. srpana 1860. Bil je izvrsten mož stare korenine in široko znan trgovec z zrebli.

v semenišče, a le kot eksternista.¹⁾ Tako je prebil v Ljubljani dve leti. Ker ga v tretje leto niso hoteli sprejeti med notranje bogoslovce, obrnil se je v krško škofijo.

Takrat je zaslovelo celovško bogoslovje po mladem, a navdušenem A. M. Slomšek, ki je prišel l. 1829. kot špiritual v celovško bogoslovje. Mnogo kranjskih bogoslovcev je odšlo v Celovec, med njimi tudi naš Jernej. Celovski škof je bil takrat Jurij Mayr, ki je Kranjce jako ljubil. Bil je namreč prej gubernijalni svétnik za bogočastje v Ljubljani pri „Ilirski guberniji“.

Kakor v Ljubljani Metelko, vplival je nanj v Celovcu Slomšek, ki je s slovenskimi bogoslovci izdajal nabožne knjige.²⁾

Dné 5. vel. srpana l. 1832. je bil posvečen v duhovnika in v nedeljo po sv. Jerneju je pel slovesno sv. mašo v domači cerkvi. Služboval je kot kapelan nekaj mesecev v Grabštanju (Grafenstein), potem pri Gospe Sveti. Obe župniji sta slovenski, in med rokopisi se nahaja še mnogo slovenskih pridig iz te dobe. Pri Gospe sveti je ostal nekako dve leti kot kanon. namestnik in kapelan. Od tam pa je šel med trde Nemce v Nemški Plajberg. Od tega časa je bil le med Nemci.

L. 1838. je postal kurat v Zgornji Pleši (Inner-Teuchen). Kraj je zelo zapuščen in ločen od sveta. V teh goratih samotah je bilo pravo gnezdo luteranov. Zato je ustanovila cesarica Marija Terezija l. 1754. samostan redovnikov sv. Jeronima. Samostan

¹⁾ Šematizem ljubljanske škofije za l. 1829. nam kaže 129 eksternistov, 82 internistov, torej 211 bogoslovcev. L. 1830. je bilo zopet internistov 80 in eksternistov 113. Kak razloček nekdanj in sedaj!

²⁾ Sodeloval je pri teh-le Slomškovih knjigah:

1. *Prijetne perpovedi za otroke*. Iz Nemškiga poslovenili mladi duhovni v Celovski duhovščini. V Celovci 1832.

2. *Kerščansko devišstvo*. Potrebni nauki, izgledi in molitve za žensko mladost. V Celovci 1834.

3. *Kratkočasne pravlice otrokom v podučenje*. V Celovci 1835.

4. *Življenja srečen pot*. V Celovci 1837.

Razven Levičnika so še sodelovali: Jož. Hašnik, Vinc. Novak, Jož. Zabukošek itd. Gl. M. Lendovška: *A. M. Slomšeka zbrani spisi* I. zv., str. 232.

je odpravil njen sin Jožef II. in ga izpremenil v samostojno župnijo, dasi šteje le nekaj nad sto katoličanov. V tej samoti je živel nad trinajst let. Upal je, da ga kmalu premesté, a prišlo je drugače.

L. 1840. umrje zelo mu naklonjeni škof Jurij Mayr, dobro leto kasneje pa zopet Frančišek Gindl. Knezoškofijski stol je zasedel za njim Čeh Vojteh Lidmanský, ki zaradi boelnosti ni mogel oskrbovati vseh težavnih poslov. Na Levičnika so čisto pozabili. Pasel je le sto duš, in preostajalo mu je dovolj časa. A ker je bil po naravi silno marljiv, ni mogel mirovati. Začel se je učiti laščine in francoščine. Teh dveh jezikov se je učil že v dijaških letih. Poprijel se je nadalje modroslovja in naredil doktorat v Gradcu. Deloval je tudi marljivo pri cerkvi in samostanu, katerega je bilo treba nujno popraviti. Ker je takrat spadala koroška dežela pod ljubljansko gubernijo, je prišel jedenkrat zaradi tega tudi v Ljubljano, da je izposloval dotično vsoto. Omislil je takrat cerkvi tudi dva nova zvonova. Doktorat je opozoril škofa na Levičnika.

II.

L. 1851. je bila na zgornjem Koroškem velika in silna povodenj; zlasti šmohorska dekanija je veliko trpela. Sledečo pomlad je bilo izpraznjeno dekanijsko mesto. Marsikaterega prosivca so oplašile velike poprave pri dekanijski cerkvi in podružnicah. Dr. Levičnik se tega ni plašil, in dobil je šmohorsko župnijo. Tukaj je preživel ostalo dobo svojega življenja. Št. Mohor leži v spodnji ziljski dolini na jezikovni meji. Šmohorska dekanija obsega deset slovenskih in sedem nemških duhovnij. Trg sam je do malega ves nemški. Župnija je jako obširna in težavna. Popravljal je mnogo pri cerkvi, pokopališču in župnišču, ker je povodenj mnogo poškodovala. S svojo vnemo za lepoto hiše božje je blagodejno deloval tudi na drugoverce, katerih je precej v šmohorskem trgu in okolici. Nekateri protestantje so se radi udeleževali službe božje, in mnogo jih je prestopilo v katoliško cerkev.

Dr. Jernej Levičnik.

Ker je bilo takrat v krški škofiji veliko pomanjkanje duhovnikov, je bil Levičnik dolgo let brez kapelana. Trudil se je sam, kolikor mogoče, da ne bi župljani tega preveč občutili: maševal je po dvakrat vsako nedeljo in praznik, pisal je vsa leta vse cerkvene govore in oskrboval pouk v štirirazrednici. Tudi dekanjska dela in pota so mu dala mnogo opravka. A Levičnik je bil zdrav in krepak, ki se je z vso skrbjo poprijel blagega delovanja. Priljubil se je tako svojim župljanom, kakor ne z lepa kdo. Zlasti rad je podpiral ubožne dijake v Beljaku in Celovcu. Marsikak dijak bi lahko povedal mnogo o njegovi izredni dobrotljivosti. Zato so mu pa bili dijaki in mladina sploh srčno udani. Ves dan je neumorno deloval v pisarni, v cerkvi in šoli, zato si je na večer rad privoščil oddiha in si poiskal primerne družčine za razvedrilo.

L. 1857. je obhajal petindvajsetletnico po prav izvirnem načinu. Potoval je čez Pontebo na Beneško, obiskal Oglej, kjer je maševal dné 20. vel. srpana na grobu sv. Mo-

horja, šel na sv. Goro pri Gorici, v Trst in v domači cerkvi obhajal srebrno sv. mašo. Ob tej priliki je bila zadnjikrat zbrana vsa Levičnikova rodbina razven matere (umrla 13. svečana l. 1842.). Lahko se je oče veselil sreče med svojimi otroki. Bila sta dva sinova — duhovnika, dva sodnika ¹⁾ in najmlajši učitelj. Potem je nadaljeval svoje potovanje na Dunaj in obiskal tudi Marijino Celje, kjer se je ravno takrat obhajala sedemstoletnica te sloveče božje poti.

Doma je zopet po strogo določenem redu deloval dolgo vrsto let. Kako priljubljen je bil pri vsem prebivalstvu, priča je sijajna ovacija ²⁾, katero so Šmohorčani priredili 1. vel. srpana l. 1877. v spomin petindvajsetletnega njegovega delovanja v šmohorski dekaniji.

L. 1882. je na tihem obhajal zlato mašo v podružni cerkvi „Maria Thurn“, par streljajev oddaljeni nad šmohorskim trgom. Ta cerkvice mu je bila zlasti mila in draga. Prej je bila last bližnjega gradiča, a on jo je od lastnice kupil. Prispevala je doneske za to cerkvico vsa dekanija, ker je bila prebivalstvu kot božja pot močno priljubljena.

Zadnja leta je jel bolehati. Njegovo krepko postavo je uklonilo neprestano delovanje. Ob svoji zlati maši je prejel v priznanje zaslug od cesarja Franca Jožefa viteški križec Franc-Jožefovega reda. Dotična diploma je datirana dné 13. listopada l. 1882. in se hrani v domači hiši.

Še jedenkrat je hotel videti svojo domačo deželo. Sešel se je s svojimi tremi brati na Bledu meseca kimavca. Ob tej priliki se je na trbiškem kolodvoru poklonil svetlemu cesarju, ki je takrat (1882) bival na Koroškem. Cesar je l. 1856. potoval skozi Šmohor, ondi prenočil, in se je zato sedaj še dobro spominjal Levičnika.

Po zimi sledečega leta je začel huje in huje bolehati. Sklenil je torej stopiti v stalni

¹⁾ G. Peter Levičnik še živi v Celju v pokoju kot sodni svetnik.

²⁾ Obširno opisuje to slovesnost „Danica“ 1877, št. 21.

pokoj in se preseliti na Dunaj. Dogovoril se je že o tem z župnikom pri sv. Petru v notranjem mestu. Toda Bog je drugače sklenil. Preselil se je v boljši, večni pokoj.

Dné 14. mal. travna je dobil prošnjo za upokojenje rešeno, a se je že sploh kesal, da je prosil za pokoj. Hotel je še dalje ostati pri svojih dragih župljanih. Drugi dan ga je napadla med sv. mašo smrtna bolezen. Komaj je mogel dokončati sv. opravilo.¹⁾ K njegovi smrtni postelji so prihiteli še trije živeči bratje: župnik Frančišek, sodnik Peter in nadučitelj Jožef. Po štiriindvajsetdnevni mučni bolezni je izdihnil v jutro 9. velikega travna l. 1883. svojo blago dušo.

Pogreb je bil veličasten. Ko mu je izpregovoril v slovo višprijanski župnik Gašpar Kalt ob odprtem grobu, ni ostalo suho nobeno oko. Lepa železna ograja in pestro cvetličje krasi še sedaj njegov grob.

* * *

Dr. Jernej Levičnik je bil močne postave in duhovitega izraza. Živel je jako trezno in skromno. Določil si je dnevni red, katerega je izpolnjeval dosledno in trdno. Glavna znaka njegovega značaja sta neumorna delavnost in velika radodarnost. Do ubožcev, zlasti do dijakov, je imel vedno odprto roko. Tudi mladeničem, ki so dohajali k vojakom, je delil dobrote s svetom in z dejanjem. Bil je pravi mož v cerkvi, v šoli, v uradu in v župnišču. Ves dan je delal kakor čebela.

III.

Slovstveno je začel dr. Jernej Levičnik zgodaj delovati. V Ljubljani ga je za to delovanje navduševal njegov profesor Metelko, v Celovcu pa špiritual Slomšek, ki je poučeval bogoslovce v petju, v glasbi in v slovenščini.

„Kranjska Čbelica“ je prinesla v svojem drugem zvezku l. 1831. dobro znano pesem:

¹⁾ Pridigal je ravno po geslu: „Čez malo me ne bodete več videli, in čez malo me bodete zopet videli“ (Jan. 16, 16) o kratkosti našega življenja. Bila je ravno ta dan obletnica 31 letnega delovanja v šmohorski duhovniji.

Iskana dežela. Ideja je lepa in dikcija mila:

Kje med, kje vince nek' v potokih teče!
Kje sreča želj nobenih ne odreče?
Kje cvête brez morilnih bojov mir?
Kipi breztrudnega veselja vir?
Dežela ta povsod iskana,
Kolumbom, Kukom ni še znana.

In konča:

Nebó ozvezdeno se glási:
Tu zlati zacvetejo časi!

Tretji zvezek „Čbelice“ l. 1832. je prinesel njegovo pesem: *Žal po prijatli v vojski*; četrty zvezek 1883.: *Hrepenenje* (iz Schillerja) in *Sonet*.

„Carinthia“ 1832 je priobčila v števil. 1.: *Občutleji 1. dan 1832. leta*; 9. števil.: *O prazniku 40letniga cesarstva Franca I.* in števil. 16.: *Zur Namensfeier Georg Mayr's . . . Fürstbischof v. Gurk.* Izdal je tudi nemški pisano: *Romanje v Št. Lenart-ske toplice v Krški dolini.*

Ta so njegovi tiskani spisi. A ker ni bil prijatelj javnosti, ostali so mnogi njegovi spisi v rokopisu. Pesnikoval je iz same ljubezni do pesništva. Tako je že pred Koseskim poslovenil v Zgornji Pleši l. 1842. *Devico Orleansko.*

Za primerek bodi I. dejanja 4. prizor.

Johana sama:

Bog vas obvarji, hribi in gorice,
perjazni doli, bodi z vam nebo!
Johana vas pozdravi, mile tice,
Johana vzame zdej od tod slovo.
Vi travniki od mne pojeni! Vertnice
od mne sajene, lepo naj vam bo!
Bog z vam, podpečja in vodice!
Glas dola, ki si pesmi mi zvesto
ponavljal, naj se božja volja snide,
Johana gré in nikdar več ne pride!

Rokopis obsega 37 pol in ga hrani njegov brat Jožef.

Balada *Baron Turjaški Andrej* in dolga epopeja *Katoliška Cerkev* v petnajstih¹⁾ spevih sta se pa izgubili.²⁾

¹⁾ Glaser ima napačno v svoji zgodovini II. 147 v petih spevih.

²⁾ Oba rokopisa je gosp. nadučitelj Jožef Levičnik izročil pokojnemu Mateju Močniku, da bi ju priobčil kot podlistek v „Slovincu“. Med tem je

Njegove pesmi so izvečine lirske, nekaj izvirnih in nekaj prevedenih. Prevajal je največ iz Schillerja. Pa tudi Claudiusa, Seidela in Goetheja ¹⁾ je prestavljal.

Njegove izvorne pesmi so resnega, razmišljajočega značaja. On je vedno pesnikujoč filozof. Zato so njegove pesmi dostikrat precej trde. Za vzgled njegove lirike bodi ta - le pesem:

Prijatlam.

Ime in sreča moja znana,
prijatli moji, vam je, menim;
sedim tu v hribih Gorotana
in tiho zdihvam med jelenim. (!)

Serce mi gorko v persih terka,
moj duh spoznanju se daruje,
oko lepote rožic serka,
uho se k petju obrazuje.

Te boljiga moža ²⁾ lastnosti,
veste, so me iz Krajne zgnale:
Od nekdanj rade so grenkosti
blageji duš se napijále.

Sem želim dragi domačiji
množiti čast, dajati hvalo;
sem upal prvi beračiji (!)
stanú odločen biti kmalo.

Drugač so moje pota bile,
nameni v prah so se vernili;
kar persi gorko so vošile,
bogovi neso dovolili.

Ime scer je že oznanvalo,
de lepih solnc ne bodem gledal,
levično se je perkazalo
mi znamnje, bom povedal.

Ter se ne čudim v svoj' samoti,
de daleč sem od vas, Ljubljanci;
morbit viharjev sem togoti
menj prost, ko vi, moj' dragi znanci!

umrl g. Jerič, ki je bil glavni urednik pri „Slovincu“, in njemu je bil Močnik rokopisa izročil. Rokopisa sta se najbrže izgubila med zapuščino in papirji g. Jeriča. Škoda je zlasti radi epopeje „Katoliška Cerkev“, ker jo je pesnik veliko let sestavljal in pozneje večkrat pilil. Primerka seve ne morem objaviti, ker se ni nič ohranilo.

¹⁾ Preložil je precej dovršeno „Erlkönig“.

²⁾ Tu misli na špirituala Slomška, katerega je že v življenju spoštoval kot svetnika.

Pesmi je zlagal v svoji samoti v Zgornji Pleši. Zato so tožnega značaja, po nekodi precej pikre. Pozneje v Št. Mohoru mu niso opravila dala, da bi bil še zlagal pesmi.

Njegove pesmi so sodili različno. Že Prešeren mu je posvetil puščico:

Kako bi neki sladke pel lesnjičnjak?
Kako bi neki prave pel levičnjak?

A Prešeren tudi drugim ni prizanesel, ki so bili boljši pesniki nego Levičnik.

R. Perušek pravi o njem v „Kranjski Čbelici“: „Jezik njegovih pesmij teče gladko in dikcija je plemenita.“

Levec pa piše v „Zvonu“ 1883, 6. zv. to-le: „Pokojnik je še v časih, ko se je malokdo menil za slovenski jezik, gojil gorko ljubezen do njega, dasi ni bil prijatelj javnosti ter ni svetu izročal produktov svojega duha. Delal je sam zase iz veselja do pesništva.“ . . . „Njegove pesmi ne dosežajo niti Kastelčevih, pa vendar niso najslabše, kar jih je objavila „Čbelica“.“

Priznati mu moramo pesniški talent, dasi ni tankočuteč lirik, ampak bolj objektivno opazovavec. Tudi čustvo, katero hoče opeti, najprej objektivira in je potem kot objekt opesni. Ker ni imel dobrih in vzornih učiteljev — Koseskega je posnemal — je zastajal v obliki. Pomisliti pa moramo, v kateri dobi je pesnil, in potem ga bomo drugače sodili. Prešerna seve ni mogel doseči, ker le jeden je Prešeren. Pa tudi premalo pesmij imamo priobčenih od njega, da bi ga mogli po vrednosti oceniti.

Tudi kraj, kjer je živel, moramo vpoštovati. Razven dveh let je bil vedno med trdimi Nemci, kjer je malokdaj čul slovensko besedo. Hvaležni mu moramo biti, da je v tisti dobi in v takih razmerah toliko storil za slovenski jezik. Že v njegovih lirskih pesmih se kaže, da je bolj epik. Toda obe epski pesmi sta se nam izgubili, zato ga sedaj več ne moremo objektivno oceniti kot epika. Zadnjemu Čbeličarju pa bodi za njegovo delovanje v pesništvu in v pravi prosveti hvaležen spomin!